No. 33. Donderdag 15 Augustus 1918. 18de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEFOON 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

KOLONIAAL ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST":
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

Naar aanleiding van een bijdrage in „Neerlandia".

Het Augustusnummer van het orgaan van het Algemeen Nederlandsch Verbond haalt onder de rubriek *„Oost Indië"* een gedeelte aan van een in *De Hervorming*, het weekblad van den Nederlandschen Protestantenbond, geplaatst artikel, door Goenawan Mangoenkoesomo gewijd aan de herdenking van het tienjarig bestaan van Boedi-Oetomo, welke vereenining, naar het ongelukkige voorbeeld van den tegenwoordigen tijd om de vereenigingen alleen naar de aanvangletters te betitelen, door hem ook *Bo* betiteld wordt. Wij lezen daar o.m.:

„Bij een beschouwing van *Bo's* tienjarige periode „behoort men te vermelden de vele en velerlei veranderingen, die op Java plaats hebben gehad. Het „groote bezwaar, dat hiertegen zou kunnen worden „geopperd, is dat Boedi Oetomo daaraan zoo „weinig daadwerkelijk deel heeft. Ik wensch echter „nogmaals hierop te wijzen, dat die vereeniging een „zoodanige geestelijke sfeer heeft geschapen in Ned.-„Indië, dat een regeering, die eenige waardeering „toont voor de stemmen des tijds, deze verschijnse„len niet kan misverstaan. En de Nederl. Indische „Regeering heeft die stem gehoord en verstaan. Veel „heeft zij tot stand gebracht sinds 1908."

De Oost-Indisch rubriekschrijver van „Neerlandia" v. L., wien wij, terloops gezegd, bijzonderen dank verschuldigd zijn voor de belangstelling aan het „Koloniaal Weekblad" betoond, laat op zijne aanhaling uit *De Hervorming* volgen: „Uit dit aangehaalde artikel blijkt duidelijk, dat met menschen, als den heer G. M. te praten valt. En 't is te hopen, dat zij hun gaven en invloed zullen gebruiken om hunnen landgenooten duidelijk te maken, dat betere toestanden in Ned.-Indië alleen langs den weg van bezadigdheid en orde te scheppen zijn.

„'t Is de volle waarheid, dat de ontwikkeling van Ned.-Indië op 't oogenblik schade lijdt door de onredelijke eischen van heethoofden, die, door hun Europeesche tegenhangers in de pers (die ze liever moesten minachten, gelijk de Minahasser deed, over wien we 't onlangs hadden *) geprikkeld, het hun plicht schijnen te achten, het oproerzaad met kwistige hand uit te strooien.

„Daardoor wordt niets bereikt, dan 't ongeluk van hun eigen volk.

„Het is reeds voldoende gebleken, dat onze Oostersche vrienden voor Westerlingen niet behoeven onder te doen in aanleg voor kunst, taal en letterkunde en als 't nu ook geleidelijk duidelijk mocht worden, dat ook in voldoende mate de eigenschappen aanwezig zijn, die vereischt worden voor bestuur en rechtspraak, gelijk ook voor landbouw en nijverheid, dan opent zich voor de Inlandsche jongelieden een mooi verschiet en zal de welvaart der Inlandsche maatschappij met reuzenschreden vooruit gaan.

„Laat ze eens beginnen met een perceel in erfpacht aan te vragen voor den groot-landbouw en dat zelf te beheeren; zelf aanpakken is ook op dit gebied de weg om er te komen."

Aan de laatste woorden uit het Augustus-nummer van „Neerlandia" ontleenen wij de vrijheid in herinnering te brengen het hoofdartikel: *De opleving van Indië* in het „Koloniaal Weekblad" van 7 Februari 1918.

Naar aanleiding van een mededeeling in de *Pewarta Deli*, dat aan het bestuur de raad gegeven was, om in stede van nog meer kapitaal toe te laten voor de vestiging van landbouwondernemingen, den landbouw der inheemsche bevolking met meer kracht te steunen en aan te moedigen, waardoor ten slotte de opbrengst van het land meer ten goede zou komen aan Ned.-Indië in plaats van aan buitenlandsche aandeelhouders, naar aanleiding hiervan schreven wij:

„Daarin ligt een eenzijdige, jaloersche aanval op 't vreemde kapitaal, op het (z.g.) uitbuiten van Ned.-Indië ten behoeve van buitenlandsche aandeelhouders. Wij willen nu niet betoogen — het is reeds menigmaal zoo juist gedaan — wat Ned.-Indië aan dat vreemde kapitaal verschuldigd is, en hoe van de daarmede in Indië verkregen voordeelen aan Indië ook weder veel ten goede gekomen is. Zeker zou Nederl.-Indië uiterst gevoelig getroffen worden, wanneer dat vreemde kapitaal zich van daar zou terugtrekken. Hoe zou het Bestuur den landbouw der inheemsche bevolking met meer kracht kunnen steunen en aanmoedigen, wanneer geen beroep gedaan werd op het kapitaal?

Het schijnt ons echter, dat er voor het kapitaal een weg is aangewezen, om het onverdiend verwijt openlijk en duidelijk te logenstraffen. Het kapitaal werke namelijk mêe, om den Inlander op te heffen tot den staat van gelijke met den Westerling, stelle hem in staat, om deel te hebben in groote landbouw- en nijverheidsondernemingen, zelf als eigenaar of mede-eigenaar daarvan op te treden. De Inlander heeft de talenten en gaven aangeboren, of hij kan zich die eigen maken; wat hij mist, is kapitaal. Wij denken ons nu een kring van vrienden van Indië, die een fonds bijeenbrengen, zooals men dat gedaan heeft voor de stichting van de Technische Hoogeschool, maar natuurlijk tot een veel grooter bedrag, tot aanvulling waarvan de Regeering niet zal, en voorzeker ook niet *mag* achterblijven, ten einde ondernemingen tot stand te brengen, waarin Inlanders medezeggend deel zullen hebben, en zich geleidelijk tot eigenaar of mede-eigenaar kunnen opwerken. Een bestuur, bestaande uit Europeanen en Inlanders, heeft het fonds in beheer, verstrekt daaruit de noodige gelden, te verrekenen later met de toekomstige opbrengsten der onderneming, waakt tegen afwijking van het gronddenkbeeld, om den Inlander de gelegenheid te geven zich op te werken tot eigenaar of zelfstandig deelhebber, houdt derhalve toezicht op het bedrijf van hem, aan wien de leiding wordt toevertrouwd, totdat de onderneming vrijgewerkt is of kan worden overgedragen aan een Inlandschen bezitter, die getoond heeft de geschiktheid daarvoor te bezitten. Zulk een denkbeeld ware misschien ook vast te knoopen aan de beweging tot afkoop van de „particuliere landerijen".

Meer dan iets anders zal een streven, als hiervoren vluchtig in enkele woorden aangeduid, er toe bijdragen, om den Inlander te brengen op gelijken voet en tot samenwerking met den Europeaan. Hij zal zich meer bevredigd gaan gevoelen, omdat hij van zijn verworven kennis nuttig partij zal kunnen trekken. De gemeenschap van belangen van allen, die onder de bescherming staan van de Nederlandsche vlag, zal verzekerd zijn.

Zulk een plan is geen utopie. Wie het wel meent met Nederl.-Indië, de middelen er toe bezit of weet bijeen te brengen, overwege het wel ter dege. Men handele echter *spoedig*, opdat de gedachte, dat Nederland of de Nederlandsche kapitalist met leede oogen het opkomend zelfbewustzijn van den Inlander zou waarnemen, op sprekende wijze zij weerlegd!

*) Toemewoeng, zie het nummer van Neerlandia van Februari 1918.

Hindia Poetra.

Blijkens een circulaire heeft het Indonesisch Verbond van Studeerenden besloten, het vroegere maandblad *Hindia Poetra* van de Indische Vereeniging weer te doen verschijnen, nu echter als het orgaan van het Verbond, dat alle Indische gekleurde corporaties der Nederlandsche studenten omvat, zooals de Chineezen-Vereeniging Chung Hwa Hui, de Indologen-Vereeniging, de Indische Vereeniging (van de Indiërs), de Utrechtsche vereeniging „Van Verre", de Wageningsche, Bredasche, Delftsche vereenigingen van toekomstige Indische werkkrachten enz.

Hindia Poetra wordt thans dus het orgaan van allen, die zich voorbereiden voor een Indische loopbaan, aangesloten bij het bedoelde Verbond.

De redactie zal bestaan uit een Indiër, een Chinees en een Nederlander, en wel resp. de heeren Soewardi Soerjaningrat, dr. Yoy Hong Tjoen en mr. J. A. Jonkman.

Stemmen uit de Eur. pers in Ned.-Indië.

Soldatenkinderen als aanvulling voor het leger.

In de ,,Pr. B.'' bespreekt B. een artikel van den heer F. A. Cherieux te Tjimahi, dat in het officiersorgaan verschenen is.

In ons leger heerscht gebrek aan Europeanen, en waar het vrijwilligersleger naast een militieleger recht van bestaan heeft en zeker nog vele jaren zal moeten blijven bestaan, dient naar middelen gezocht te worden om dat leger met niet-Inlanders te versterken. Dit is te meer noodig, daar veel takken van dienst, z. a. gewapende- en algemeene politie, S.S., opium- en pandhuisdienst jaarlijks militairen uit het leger weghalen.

,,De Europeesche militairen, die na beëindiging van hun diensttijd in Indië gaan ,,pensioen eten'', strijken neer in kampongs om en bij de garnizoenen, of zoeken werk hier of daar; de tallooze soldatenkinderen gaan meestal in de bevolking op. Niet zelden komt van deze kinderen weinig of niets terecht.''

Van de kinderen der Inl. militairen worden de krachtigste koelie, terwijl de zwakken het afleggen.

Zoo gaan jaarlijks krachten verloren, die bij behoorlijke opvoeding een waardevolle aanvulling van het leger zouden blijken te zijn. En waar het gouvernement geheel of gedeeltelijk de opleiding van verschillende ambtenaren en officieren bekostigt, zou het geheel in de lijn liggen zich de opvoeding dier soldatenkinderen ook aan te trekken.

Schr. betreurt het, dat de Pupillenschool te Gombong, waaraan het leger menig flink soldaat en onderofficier te danken heeft, opgeheven is en zou wenschen, dat het gouvernement de opvoeding der soldatenkinderen weer ter hand nam. ,,Het gouvernement geve hun krachtig voedsel, regele op betere wijze het toezicht in de kampementen, waar die kinderen des morgens moeten worden beziggehouden.''

In groote garnizoenen zou schr. internaten voor soldatenkinderen wenschen, met als directeur een gepens. officier, terwijl officiers- of onderofficiersvrouwen daaraan les zouden kunnen geven.

,,Aan de internaten zouden behalve scholen, werkplaatsen, atelier, tuiniersinrichtingen moeten worden verbonden'', terwijl de beste leerlingen later naar een der opleidingsscholen of inrichtingen van middelbaar technisch onderwijs zouden kunnen gaan, op voorwaarde van het gouvernement na afloop der opleiding zekeren tijd te zullen dienen.

Als voordeelen van bovenbedoelde internaten noemt de heer Ch.:

1. Vorming der soldatenkinderen tot flinke, gezonde menschen.
2. Vorming van ruime reserves voor alle takken van dienst, dus ook voor het leger.
3. Ontlasting van de overbevolkte chambrées en het onttrekken der kinderen aan min gewenschte invloeden.
4. Ruimere toeloop van andere Inlanders, omdat zij door de gouvernementszorg voor hun kinderen en het leger niet langer een armoedig bestaan zullen vinden.
5. Erkenning van de vele diensten, die het militaire element aan deze gewesten heeft bewezen, dikwijls ten koste van het gestel.
6. Ontlasting van weesinrichtingen, v. d. Steur e.a.

De redactie van ,,De Indiër'' zou niet gaarne de vrouwen van officieren en onderofficieren verbonden zien aan de internaten, en zou al of niet naast de bedoelde internaten Pupillenscholen wenschen voor Europeanen en Inlanders en niet alleen voor soldatenkinderen, maar ook voor elk kind, dat om de een of andere reden door zijn ouders daarheen gezonden wordt. Op die scholen zouden ze dan voor den militairen dienst moeten worden opgeleid, maar tevens zich de kennis eigen maken, die hen in staat zou stellen, om na het eindigen van hun dienstverband een werkkring te vinden in de burgermaatschappij.

Het steenkolen- en cokesvraagstuk.

Het ,,Soer. Hbl.'' deelt een en ander mede uit Nr. 2 van de ,,Verslagen en Mededeelingen'' betreffende Indische delfstoffen en haar toepassingen, uitgegeven door den dienst van het mijnwezen in Ned.-Indië naar aanleiding van een reis naar Japan door den ingenieur J. Koomans ter bestudeering van het steenkolen- en cokesvraagstuk.

Het vraagstuk is van belang, daar bij het streven naar vestiging van nieuwe industrieën men steeds stuit op den hoogen prijs van ingevoerde cokes. Zoo kan aan de bereiding van ijzer, een industrie, die zooveel beteekent voor de economische zelfstandigheid, niet gedacht worden, zoolang geen cokes tegen lagen prijs verkrijgbaar is.

Wel kan men ruw ijzer en staal bereiden volgens electro-metallurgische processen, waarbij cokes een ondergeschikte rol speelt, maar dan moet men over buitengewoon goedkoopen stroom beschikken in de nabijheid der ijzerertsafzettingen.

Is cokes tegen matigen prijs te krijgen, zoo leggen deze bereidingswijzen het af tegen oudere winningsmethoden, uitgezonderd wellicht de vervaardiging van enkele staalsoorten.

Afgezien van het voorgaande zijn ijzergieterijen, suikerfabrieken en verschillende kleine industrieele ondernemingen verbruikers van cokes, waarvan dan ook in 1913 nog 12.561 ton ingevoerd werd.

Nog meer vraag echter dan naar cokes bestaat in Indië naar de bij de cokesbereiding vrijkomende bijproducten.

Vandaar dat men, al komen eigenlijke cokeskolen in Indië niet voor, men toch proeven heeft ge-

FEUILLETON.

Het Toebosch op Depok. *)

Wij hebben hier in de Oost een groote onbeholpenheid om ons uit te drukken. Wij maken van het *werkprogram* eener vereeniging, eener betrekking, den *naam*, den *titel*. Zoo lijden we aan ellenlange namen voor alles en nog wat, en zoo hebben we ook eene vereeniging Natuurschut, die zich bij verkorting noemt ,,Nederlandsch-Indische Vereeniging tot Natuurbescherming.''

't Is bekend, dat dit, niet alleen volgens de termen der wet, maar in werkelijkheid, in hooge mate ,,zedelijke lichaam'' op tallooze plaatsen op en buiten Java en Madoera natuurmonumenten openbaar houdt, en wij Batavianen hebben het voorrecht zoo'n monument heel dicht bij ons te hebben, t.w. niet verder dan op Depok.

Daar is een vierkante paal (laat ons zeggen) van het oude bosch der nalatenschap-Chastelein door 't gemeentebestuur aan de vereeniging in bruikleen gegeven. Eene omrastering houdt den schender er uit, een tentje bij den ingang gunt zelfs het niet-lid der vereeniging een heerlijk zitje bij dit rustig gelegen — ,,herdijend'' liever gezegd — hoekje van 't zoo zwaar beproefde oude woud.

Maar alleen de ,,Natuurschutters''-zelven mogen er in. Ze moeten het bewijs van hun lidmaatschap aan het gemeentehoofd of aan den statieoverste toonen, hun namen bekend stellen in een boek en dan worden ze op het bosch los gelaten.

't Is vijf minuutjes de sawah over. De sawah snorkt lekker in de zon, die er onbelemmerd, ongenadig op neerploft. Niet de zon-zelf: haar hitte en haar licht. Beide lang niet malsch van aard en toon.

Plant U nu op die sawah, en kijk rond U. Hoe ver deint het landschap dáár weg, en hoe oneindig mooi is die boschzoom met hoog, hoog daarboven uit, wat naar binnen toe, een vederbosvormige waringinkroon. Doch ginds, hoe lieflijk, eene rechtlijnige, goed aangesloten begrenzing van bevallige bamboes.

Opgepast voor de galengans nu we weer verder gaan. Weldra overschrijden we 't brugje van gedek en kunnen we 't ons toevertrouwde sleuteltje in werking zetten. Een oogwenk later, en we staan er in — we staan *in* ons heiligdom, ons dierbaar woud, het Depoksche troetelkind van Sam Koorders, waarin we — en met welken trots voelen we het, en ook met welke dankbaarheid! — waarin we mede aandeel hebben voor één gulden per twaalf maanden.

Mijne vrienden kunt ge beter werk doen tegenover Gods natuur dan voor elke twaalf maanden een guldentje bijleggen in den natuurschutpot van Oome Sam?

Het buitenwegje langs gaande, dat getrouw tusschen hek en woud voortloopt, trof een rank onze aandacht, die angstloos zich ophief buiten het struikgewas, waaronder zij zich tot wasdom gevormd had, en aan 't eind van eene deemoedige buiging haar dikken, veelbelovenden groeitop als een slangekop de lucht in stak, — als een slangekop ja, maar een zóó sterk behaarde tot achter hals en al, dat de gelijkenis met een vette *oeler boeloe* ook gemaakt moest worden.

Zie, dat is het mooie van dezen boschhoek, dat uitgroeien van de planten, kleine en groote, zonder vrees: dat opschieten en uitschieten naar hartelust; kinderen als wolken, die groeien als kool — zóó staan ze hier bijeen, de reuzen en de dwergen der plantenwereld.

Toen kwam een smalle verhakking en de dames waren al gauw dat mysterieuze laantje ingewipt. Wat een gevoel voor een stadsmensch, over boschbodem te loopen en wat een vervulling voor een ouden, door de kota als in gevangenschap genomen woudlooper van *tempo doeloe*, om weer eens door de rimboe te gaan. Heerlijk.

Halt, riep alras het eind van het paadje, waar de dames zich zetten op een bank, aan den voet van een machtigen ficus ,,dit of dat''. Zijne door vroegere bijlhouwen verwonde bovengrondwortels hadden zichzelf zoeken te heelen door de hevige groeikracht, daarin huizend; en hier en daar hadden ze een aantal nieuwe wortels uit doen wassen, die in

*) Overgenomen uit het Weekblad voor Indië.
Red.-Comm.

nomen om te zien, wat men met de nog eenigszins samenpakkende ombilinkolen zou kunnen bereiken, en voorloopige proeven op kleine schaal hebben het uitzicht gegeven op eenig succes.

Daar het op den weg lag om van de elders opgedane ervaring met het verkooksel van gasrijke halfvette steenkolen door aanschouwing kennis te nemen en de kolensoorten in Japan eenige gelijkenis vertoonen met de Ned.-Ind. steenkolen, kwamen de Japansche cokesinstallaties daarvoor in de eerste plaats in aanmerking.

De schrijver maakt in zijn verslag melding zoowel van de geologische verspreiding en exploitatie van de Japansche kolenbekkens als van de kolenhavens.

Aangaande de mijnarbeiders merkt hij op, dat deze de aandacht trekken door hun gewilligheid in het opvolgen van bevelen, zoodat conflicten tusschen arbeiders en directies tot de zeldzaamheden behooren, niettegenstaande hun naar onze opvattingen schamel bestaan.

De werktijden loopen uiteen van 8—12 uur, doch van over-inspanning is geen sprake. De Japansche werkman, die evenals de Javaansche, de neiging heeft zich buiten toezicht niet heel druk te maken, doet het op zijn gemak. De arbeidsprestatie, die men in verband met het klimaat hooger zou verwachten dan in tropische mijnen, verheft zich slechts weinig boven die der arbeiders in de mijnen van Sawah Loento en staat ver achter bij die der Europeesche mijnarbeiders.

Vakbeweging onder de machinisten.

De bond van machinisten, in 1913 in Nederland opgericht, vormt een sterke organisatie en telt thans 2200 leden, waaronder een 600-tal Indische machinisten, die echter nog geen afzonderlijke afdeeling hadden gesticht. Nu zal dat anders worden, of is reeds anders geworden.

Het gistte den laatsten tijd onder de mannen, die in de machinekamers der Indische schepen den scepter zwaaien, en eenige maanden geleden liepen er geruchten van een staking. Volgens het ,,Soer. Hbl.'', waaraan we een en ander ontleenen, vormen de Indische machinisten een categorie van werknemers, die reden hebben om zich hechter te organiseeren.

De hoofdgrieven der machinisten vloeien voort uit de verhouding tusschen hen en de stuurlieden, die een beetje minachtend neerzien op hun collega's uit de machinekamer. Dat de gezaghebbers, wier sympathie naar de zijde der stuurlieden overhelt, zich bij geschillen aan den kant der stuurlieden scharen, leidt tot misstanden aan boord der schepen, welke zich steeds meer ontwikkelen en de machinisten hoe langer hoe meer prikkelen.

Gelukkig hebben ze hun belangen opgedragen aan den heer G. A. Barbillon, die reeds 5 jaren lang hoofdmachinist der K. P. M. geweest is, een bezadigd en energiek man, die veel voor zijn kameraden over heeft, hun grieven kent, maar niet vijandig tegenover de directies staat.

Gesteund door een hechter organisatie, hoopt hij in vriendschappelijke samenwerking met de directies tot opheffing van den machinistenstand en verbetering hunner positie te geraken.

Daar bij een bezoek, dat de heer Barbillon bracht aan den heer Koning, bleek, dat deze onkundig was van de grieven der machinisten, bestaat er grond om te verwachten, dat het niet tot een staking zal komen.

De heer B. heeft een jaar tijdelijk verlof gekregen en is opgetreden als vertegenwoordiger van den Bond van Machinisten in Ned.-Indië.

Het tuberculose-vraagstuk in Indië.

In het ,,Soer. Hbl.'' komt een ,,Ingezonden'' voor van den heer C. A. E. Sitsen, directeur der N. I. A. S., waarin hij een en ander over het tuberculose-vraagstuk in Indië mededeelt.

Tuberculose komt in Indië voor, ja zelfs veel voor, meer dan menigeen denkt, en het is dan ook meer dan tijd, dat men pogingen aanwendt om te komen tot een algemeene bestrijding van deze ziekte.

De vraag: hoeveel teringlijders zijn er? is gemakkelijker gedaan dan beantwoord, daar ons geen algemeene statistiek ten dienste staat.

Op de polikliniek van de S. T. O. V. I. A. te Batavia is gedurende meer dan 20 jaren geregeld opgeteekend, hoeveel tuberculeuzen zich onder de bezoekers bevonden, en het is zeker wel merkwaardig, dat het percentage gedurende al dien tijd standvastig 7 pCt. gebleven is.

Te Modjowarno waren onder een groot aantal patiënten 3 % tuberculeus, welke verhouding men ook te Lahat en te Bandoeng vond. Dr. v. Gorkom vond bij onderzoek van een paar stadsgedeelten te Batavia, dat 7 % van het totale aantal sterfgevallen te wijten was aan tuberculose. Schr. zelf vond een veel hooger cijfer, n.l. meer dan 20 %. Bij de in Soerabaja overleden gevangenen kwamen op 200 sterfgevallen niet minder dan 45 tuberculoselijders voor, d. i. ook ruim 20 %.

Deze cijfers, alle Inlanders betreffende, loopen zoo ver uiteen, dat het schijnbaar onmogelijk is, er eenig besluit uit te trekken. Dit is echter slechts ten deele waar. Nemen we in aanmerking, dat op plaatsen waar veel menschen wonen, waar de levensvoorwaarden slecht zijn, men meer tuberculose mag verwachten dan in de minder dicht bevolkte plaatsen met een meer welvarende bevolking, dan lijken ons de cijfers minder vreemd.

De hoogste cijfers vinden we deels bij gevangenen, die voorkomen uit de laagste lagen der maatschappij, deels in Batavia, ,,waar de menschen dicht opeen gehoopt wonen in slecht gebouwde, overvulde huizen, terwijl hun longen den geheelen

---

hun neerwaartschen gang als een snarenreeks leken, of andermaal als een traliewerk, of nog elders als een raster zich voordeden. Scherp afgekliefde workelkanten waren zooveel mogelijk bijgegroeid, met treffende zorgvuldigheid om toch aan rotting en verwording te ontkomen.

Heel veel verder-op misten we, al maar naar de dartele verwarring van takken, twijgen, ranken, grassen, varens, weet ik al wat, kijkend, op-eens de dames weer, ze waren opnieuw boschwaarts in gekuierd, na een heel grooten *pohon krandji* te zijn voorbij gegaan en een forschen *pohon benda* links te hebben laten ,,liggen'' — als men zulk welgevest staan bij menschemogelijkheid *liggen* kan noemen. Bij wijze van spreken dan, zooals iemand van m'n kennis *in bed liggen* ,,op je nek staan'' pleegt te noemen.

De dames deden naar 't recept van Hooft, die eenigen tijd geleen — hoeveel honderd jaren zal 't nu zijn? —

Het vinnig steken van de zon
Ontschuil ik in 't boschage,

zong en wij volgden deze Diana's (maar zonder Jachtgerei) van 't Woud.

Opvallen deed, net als in 't kleine laantje, ook hier weer, de kilte, die je dadelijk aanvoelde, vochtig en lekker groen-riekend.

Dit pad was een kronkellaan, en slingerde zich, naar ons later kwam te blijken, door 't heele toebosch heen. Van stap tot stap gaf het den liefhebber — en we waren 't allen! — stof tot stilstaan, aanstaren, uitroepen, beschouwen, niet het minst als de meest onontwarbare meander van rijs en getwijg, als je meest onloochenbare lianenwarring, als je meest kokette paddestoeltjes, als je meest vermetel tegen de boomschorsen opgebouwde *rajap*koker zich zien liet.

Maar ten top kwamen de diepe eerbied en vroomblijde aanbidding der natuur bij 't zien van bloemen, rood en wit, met leuke slipjes, pal op den grond. Daar moesten we meer van hebben, en welgra onderzochten voorzichtig tastende vingers van hurkend menschenkind wat dat was, een van boven neergedaalde boomziel of een op zijn tegenwoordige plaats opgeslagen...... wat? Sporenplant of bloem...

Wij schenen tot ,,bloem'' te moeten besluiten, — en zijn nu een paar weken daarna, nog vol van 't geval.

Hier en daar had reeds weer wat ànders, en alsmede wat wónders, bekijks voor zich opgeëischt. Een mos, zeide een; een varen, pleitte gene. En wat of het waarlijk was, moet ik in het midden laten. Oom Sam zou 't je dadelijk zeggen, maar die was niet bij de hand. En de heeren, die vóór ons hun humeur aan den plantengroei van het toebosch hadden verbeterd — ja ,,verbeterd'', want hoe gestemd of je er ook in gaat, beter gestemd kom je er uit — die heeren, althans één hunner, kan 't ook wel geweten hebben. *Wij* wisten 't niet en weten 't nog niet, en moeten toch nog aldoor spreken van den mooi-groenblauwen tint der gespreide en in kant uitloopende bladeren; donkergroen zijn de nerven, lichtgroen verloopt de bladkleur naar de tippen.

Aan den anderen kant kwam, zooals ik al vertelde het boschpad uit, op 't zuiderdeel van het laantje, dat het heele woudstuk omspant. We wilden nog naar de rivier, en dus bogen we af naar de oostzij, om zoo het poortje weer te bereiken. Maar het aldoor contact-houden met de vegetatie lieten we niet na, de dames die vlug vooruit liepen evenmin als wij, die vrij wat langzamer volgden. Een klein *pinang*-groeisel zagen wij in tallooze exemplaren, dat is de *pinang rendah*, die op ééne plaats zijn vruchten toonde, een mooie kolf met een helgele steel, waaraan links en rechts gerijd helroode vruchtjes, een knoopjesmonster (zou men zeggen) in een winkel. Frissche kleuren in rose — en van daaruit alle tinten door tot fraai bruin — van bladeren, pas geloopen uit welgedane botten, keurig uitgedoste vlinders, allerlei moois, keur van fraais, eene verheuging voor de oogen, de voeten, den reukzin en voor het verstand, het nadenken: dàt was ons Depok's toebosch.

Buiten komend, zaten de dames al in het tentje en hadden wat sjoko en zuurtjes te voorschijn gehaald uit hare taschjes. De jongens vielen er op aan. Wij allen waren blij even te hebben geleefd in dat monument der natuur, door de natuur gesticht, der natuur volkomen ten onderhoud toevertrouwd, nu 's menschen hand er zijn verflenzend werk niet meer aan doet.

Weltevreden. GANESA.

dag zijn blootgesteld aan de schadelijke inwerking van den stoffigen dampkring, een noodzakelijk gevolg van het drukke verkeer."

M o d j o w a r n o, L a h a t en B a n d o e n g waren 8 jaar geleden tenminste onder veel gunstiger condities.

Ook bij de Europeanen is de ziekte verre van zeldzaam. Onder de Europeanen te B a t a v i a, S e m a r a n g en S o e r a b a j a bedroeg de sterfte aan tuberculose in het tijdvak van 1908—1911 respectievelijk 6.1, 6.1 en 7.8 % van de totale sterfte.

Nemen we nu het allerlaagste cijfer 3 %, dan zou dit reeds wijzen op meer dan een millioen personen, die in Indië aan de tuberculose ten offer vallen. En voor de groote steden zal het cijfer van 7 % zeker veel dichter bij de waarheid zijn. (Hoe schr. aan het getal van een millioen lijders aan tuberculose komt, is ons niet duidelijk, daar de percentgetallen betrekking hebben op het aantal patiënten of gestorvenen. Red.).

Het aantal gestorven Inlanders bedroeg in 1914 te Soerabaja 6914. Nemen we aan, dat er 7 % aan tuberculose stierven, dan zou dit een getal geven van ongeveer 490 Inlanders, Europeanen en Chineezen niet meegerekend, alleen voor Soerabaja.

Terecht merkt schr. op, dat de grootte van deze cijfers vooral uitkomt, als men ze vergelijkt met de getallen van andere ziekten. In 1911 en 1912, toen geheel Indië in rep en roer was voor het pestgevaar, werden 2159 en 2276 sterfgevallen opgegeven, en in 1914, het ergste jaar, werden 15.728 gevalen bekend. En die getallen, geldende voor geheel Indië, vallen geheel in het niet bij de door schr. geschatte tuberculoselijders.

Een doelmatige bestrijding van de tuberculose is dus noodzakelijk. Laat men immers de lijders aan hun lot over in voor hen ongunstige omstandigheden, dan gaan ze jammerlijk te gronde; daarenboven moet men niet vergeten, dat ze een gevaar zijn voor hun omgeving, daar bij het hoesten de tuberkelbacillen, die de oorzaak der ziekte zijn, zich verspreiden en een bron van infectie worden voor anderen.

De Centrale Vereeniging tot bestrijding der tuberculose in Ned.-Indië wil de hand aan de ploeg slaan en althans een begin maken met een doelbewuste bestrijding. Daarvoor is echter geld, veel geld noodig en het is te hopen, dat het Indische publiek diep in den zak zal tasten om aan genoemde vereeniging de middelen te verschaffen, die ze in de eerste plaats noodig heeft. Daartoe wekt de heer Sitsen op in het slot van zijn artikel!

Ons dunkt, dat het ook aan de Regeering is om door een flinke subsidie de vereeniging in staat te stellen het werk op degelijke wijze aan te vatten tot zegen zoowel van de lijders als van de geheele bevolking van Indië.

Uit de O.-I. Mail.

Installatie van den Volksraad.

Aan de *Deli Crt.* wordt dato 18 Mei uit Batavia geseind:

De handel was heden gesloten in verband met de installatie van den Volksraad. Reeds vroeg verzamelden zich de menschen langs den weg, waarlangs de stoet passeeren zal. Bereden politie staat nabij het Hertogspark opgesteld. Het is een vroolijke, zonnige morgen.

Heden verschijnt een extra nummer van de *Javasche Courant* met de installatierede van den landvoogd en het antwoord van den voorzitter, dr. Koningsberger.

De imponeerende stoet van den landvoogd reed te kwart voor negen van het paleis te Rijswijk af. De G. G. was in vol ornaat. Het rijtuig was bespannen met zes paarden, bereden door jockeys. De stoet werd geopend door een peloton cavalerie, onder commando van een kapitein en ook door cavalerie gesloten.

De landvoogd werd in het Hertogspark ontvangen door een commissie, welke hem naar zijn zetel geleidde.

Bij zijn binnentreden verhieven alle aanwezigen zich van hun zetels. De landvoogd nam plaats op den zetel recht tegenover den voorzitter. Tusschen hen, op een lager gedeelte van den vloer, zaten de Raadsleden, in twee helften gescheiden door de stenografentafel.

Bij het gebouw van den Volksraad stond een deputatie van het Amboneesch Studiefonds opgesteld. Een groote menschenmenigte bewoog zich op straat.

De gouverneur-generaal werd op de voorgalerij ontvangen. Vier Raadsleden leidden hem naar den troon, waar de Raad van Indië zich aansloot.

Mevrouw van Limburg Stirum werd ontvangen en naar haar plaats geleid door vier ceremoniemeesters.

Vlak achter den landvoogd waren de heer De Graeff, vice-voorzitter van den Raad van Indië, gezeten en de leden van dien Raad, Coenen, Liefrinck en Sonneveld. In de rij beneden hen zaten de legercommandant, generaal van Rietschoten, schout bij nacht Bron en de zeven directeuren der departementen, voorts dr. Hazeu; de voorzitter van de Rekenkamer, Chapelle; de president van het Hooggerechtshof, Carpentier Alting en de algemeene secretaris Hulshoff Pol.

De zaal van den Volksraad leverde een stemmigen indruk op. Alle aanwezigen waren in het zwart, de militaire autoriteiten in groot tenue, de dames droegen keurige toiletten. Wegens plaatsgebrek waren geen particulieren uitgenoodigd, zelfs de kopstukken van den handel waren afwezig.

Even nadat de landvoogd had plaats genomen, sprak hij zijn installatierede uit.

De Residentsbenoemingen.

De *Java-Bode* schrijft:

De officieele berichten van 7 Mei brachten eindelijk de reeds lang verwachte benoemingen tot resident van Soerabaja, Madoera en Besoeki.

De resident van Soerabaja, de heer J. van Aalst, die dezer dagen is afgetreden, wordt opgevolgd door den resident van Rembang, den heer J. A. A. van der Ent, die deze betrekking nog slechts 9 maanden bekleedt en in den laatsten tijd ernstig ongesteld was. Aan den wensch der Soerabajanen om den reeds ongeveer 5 jaren ter plaatse werkzamen assitsent-resident voor de politie, den heer L. J. Schippers, tot gewestelijk bestuurder te benoemen, is dus niet voldaan, vermoedelijk uit overweging, dat deze overigens verdienstelijke ambtenaar nog niet voor den residentsrang in aanmerking komt, daar hij van het promotiejaar 1894 is.

Als vervanger van den heer Van der Ent is tot resident van Rembang benoemd de assistent-resident van Bondowoso, de heer P. H. Frölich.

Tot opvolger van den resident van Madoera, den heer W. H. Hoedt, is benoemd de assistent-resident van Madioen, de heer mr. S. Cohen Fzn., van het promotiejaar 1892, die reeds eerder gedoodverfd werd als resident van Bantam en later, toen de beneden hem in ranglijst staande assitent-resident K. Ch. Thieme als zoodanig werd benoemd, algemeen beschouwd werd als de toekomstige resident van Besoeki, waar hij jarenlang als controleur werkzaam was en zich goed inwerkte in de agrarische toestanden in dat gewest. Verschil van inzicht met den toenmalige resident van Besoeki, den heer J. Bosman, was de aanleiding tot zijne overplaatsing uit het gewest.

De met ingang van 5 Juni tot resident van Besoeki benoemde assistent-resident van Malang, de heer F. L. Broekveldt, trad eveneens in 1892 in 's lands dienst.

Bij deze benoemingen trekt het wederom de aandacht, dat blijkbaar geen gewicht in de schaal legt bekendheid met de toestanden in het te besturen gewest. Met uitzondering toch van den heer Broekveldt, die in het begin van zijn diensttijd in de afdeeling Panaroekan werkzaam was, komen de benoemden in voor hen vreemde gewesten.

De Semarangsche Haven.

De Loc. bericht, dat de heer Wouter Cool te Semarang den overgang regelt der havendirectie van den

heer Valkenburg. Het blad verneemt, dat de aanleg der prauwenhaven, welke reeds tonnen kostte, daar de gronden voortdurend blijven verzakken, niet voltooid zal worden volgens den oorspronkelijken opzet, doch nog slechts voor zoover gereed afgewerkt werd in ongeveer 1½ jaar. De eerste gelden voor den aanleg van een zeehaven zullen op de begrooting 1920 kunnen worden uitgetrokken. Vermoedelijk zal het Amerikaansche smalpier-systeem gevolgd worden met een steiger-aanleg in gewapend beton. De totaal-kosten zullen 30 millioen bedragen.

Het uitwerken der nadere plannen duurt nog eenige maanden. Ondertusschen wordt met een proef van zeulbaggeren begonnen over een geullengte van 4000 M. en een bodembreedte van 100 M.

In- en Uitvoer.

De Deli Crt. verneemt uit Batavia:

De invoer in April 1918 is alleen voor koper, manufacturen en rijst van beteekenis geweest. Ingevoerd werden: aan bladkooper 33 ton, koperdraad 10 ton, manufacturen een waarde van 3½ millioen, rijst ongeveer 25.000 ton, cement 18.000 vaten, gecondenseerde melk, 6000 kilo, steenkool nihil.

Uitgevoerd werden in April: 1400 ton rubber, 300 ton coprah. 4000 kilo kinine en kinabast, 150 ton koffie, een half millioen liter klapperolie, 36.000 ton suiker, 35 ton tabak, 400 ton tapioca, 200 ton thee en 121 ton kapok.

De ertsen in het Verbeek-Gebergte.

De Java-Bode verneemt uit Soerabaja:

Als vervolg op de vroegere telegrafische berichten omtrent rijke vindplaatsen van ertsen in het gebied van het Verbeek-gebergte in Celebes, kan nog worden gemeld, dat de exploratie aldaar onder dokter Dieckman enorme verrassingen heeft gebracht.

Aanvankelijk bedroeg de taxatie 350 millioen ton ijzererts; thans werd gerapporteerd een hoeveelheid van minstens 1 milliard ton lateriet ijzererts.

Voorraden nikkelverbindingen van een gehalte van 25 pCt. werden aangetroffen over een oppervlakte van 3 tot 400 K.M2., in een situatie voortreffelijk zoowel voor ontginning als voor transport. De ertsen liggen over die reusachtige oppervlakte op een diepe van 14 tot 15 meter.

Bevolking van Soerabaja.

Ongetwijfeld is de hoofdplaats Soerabaja de meest bevolkte plaats van Indië en is het tevens de plaats, waarvan de betrouwbaarste opgaven omtrent de sterkte der bevolking bestaan.

De groote toeneming der bevolking in de laatste jaren kan tevens blijken uit de volgende cijfers, de eerste ontleend aan het pas verschenen verslag van den chef van den gezondheidsdienst.

1 Januari 1918 aantal Europanen 16.280, Inlanders 159.400, Chineezen 22.324, Arabieren enz. 2930, dus ruim 200.000 inwoners.

1 Januari 1917 aantal Europeanen 15.000, Inlanders 121. 560, Chineezen 20.850, Arabieren enz. 2900, dus ruim 186.000 inwoners.

Havenwerken in Benkoelen.

Het is een verheugend verschijnsel — schrijft men uit Benkoelen aan de Java-Bode — dat zich steeds meer de behoefte doet gevoelen aan uitbreiding van het haventerrein alhier aan de oost- en west-zijde en zulks ter tegemoetkoming van den handel in de behoefte aan gronden voor den bouw van pakhuizen en opslagloodsen. Nog slechts enkele jaren geleden was het noodzakelijk om het havenemplacement uit te breiden en de frontkade door te trekken ten einde voor den handel meer terreinen te krijgen. Thans zal op het havenemplacement worden opgericht een groote opslagloods, waarvan de kosten ƒ 90.000 zullen bedragen, welk werk wordt uitgevoerd door de Hollandsche Maatschappij tot het maken van werken in gewapend beton. Bovendien zal nabij de haven een loods worden gebouwd voor licht ontvlambare stoffen.

Ook te Kroë zullen de haventoestanden verbeterd worden. Er zal een aanlegsteiger worden. gemaakt van 48 meter lengte en 4½ meter breedte, terwijl voorts de westelijke dam met een 40 meter verlengd zal worden.

Suriname.

„Suriname" van 3 Mei vertelt van den heer A. D e n z, een inboorling van Suriname, die in de kolonie zijn opleiding als machinist genoten en daarna in Nederland de diploma's A en B. verworven heeft. Laatstelijk geplaatst op het schip „*Porcyon*" van de firma van Nievelt Goudriaan, vertrok hij als 2de machinist op 11 Mei 1917 uit Holland naar de Vereenigde Staten. Het schip werd later in beslag genomen en de equipage als gasten van de Vereenigde Staten gehuisvest en verzorgd. D e n z maakte, blijkens een hem door de Shipping Board meegegeven brief, als zoodanig en op kosten van de Amerikaansche Regeering de reis naar Suriname.

* * *

In zijn nummers van 21 Mei en 4 Juni heeft „De West" het over Surinaamsche jongelui in den vreemde. In het eerstgenoemde nummer doet de heer J. J. W e e d a, machinist 1e klasse bij de Koloniale Vaartuigen, naar aanleiding van door hem ontvangen brieven, mededeeling van de tegenwoordige positie van oud-leerlingen van den machinistencursus te Paramaribo. Het s.s. „Curaçao", vroeger behoord hebbende tot de Koloniale Vaartuigen, onderhoudt een geregelden dienst tusschen Bordeaux en Dakar. Een der machinistleerlingen, die met het schip uit Paramaribo vertrok, vaart er nu op als 2de machinist en verdient ƒ 240 per maand plus percenten van kolen en olie met vrijen kost aan boord.

Eenige jongelui, die òf in Holland, òf in Oost diploma's behaalden, zijn in dienst van de Anglo Saxon Petroleum Company te Singapore en hebben goede posities veroverd. Twee varen als 1e machinist met ƒ 360 per maand, twee anderen als waarnemend 1e machinist met ƒ 300 per maand, een heeft als 2e machinist ƒ 264 en een als 3e machinist ƒ 228 per maand. De tafel aan boord dezer schepen is uitstekend; het tafelgeld ƒ 3.50 per dag per persoon; bovendien heeft het personeel vrije geneeskundige behandeling en er worden soms gratificaties uitgereikt van ƒ600 à ƒ1000 per jaar; als regel wordt een contract voor drie jaar gesloten en hebben de meesten dan een aardig spaarduitje overgelegd.

In het nummer van 4 Juni vertelt het blad van de „Surinam Mutual Assistance", een vereeniging in New-York gesticht door eenige energieke jongelui en die ten doel heeft de belangen der Surinamers daar ter stede te bevorderen, zoowel de moreele als de materieele. Rev. E. E. N e l o m, die de mededeelingen in een causerie deed, verklaarde, dat er circa 720 jongens met de vroegere bacoveschepen uit Suriname naar New-York zijn gedrost, en dat, na aftrek van sterfgevallen, repatrieering als anderszins, 500 à 600 Surinamers thans in en om New-York verblijf houden. Zij zijn in de meest uiteenloopende betrekkingen werkzaam. Velen volgen dag- of avondcursussen in boekhouden, teekenen, muziek, electrotechniek, tandheelkunde, vreemde talen, enz. Over het algemeen verdienen zij een goed loon; sommigen maken vrij groote bedragen aan hunne betrekkingen over. De hulpvaardigheid en belanglooze zorg voor de steeds toestroomende „achterblijvers" der United Fruit Companyboten maakten een nauwere aaneensluiting gewenscht, ten einde den haveloozen verloren zonen ten minste een pak kleeren en een aangekleede boterham te kunnen verschaffen. Dezen trachten dan op hun beurt andere stowaways te helpen.

De Surinam Company, door eenige ernstig-willende jongelui gesticht, wil ook voor het geestelijke en moreele leven zorgen. Velen van haar leden hebben het aardig ver gebracht.

* * *

„De West" van 31 Mei schrijft:

De Staten hebben met 6 tegen 3 stemmen wederom hun goedkeuring verleend aan de verlenging der buitengewone inkomstenbelasting, ditmaal voor

1919, en dit niettegenstaande zij algemeen de stuitende onbillijkheid van het systeem dier belasting erkenden. De gedelegeerde wist de heeren weder aan het lijntje te krijgen, door de mededeeling, dat er nu geen tijd meer was om die belasting te herzien, maar dat dit het volgend jaar stellig zou geschieden.

In het nummer van 4 Juni zet het blad uiteen waarom de verordening niet deugt.

* * *

Uit het eerstgenoemde nummer nog het volgende bericht:

Dezer dagen is overgegaan tot het betalen van de premie aan machinisten bij de koloniale vaartuigen, in verband met de verkregen resultaten met het stoken van brandhout in plaats van steenkolen op de schepen die den zeedienst verrichten.

Met het stoken van brandhout is een aanvang gemaakt medio Juni 1917; zoude voor den dienst gebruik zijn gemaakt van steenkolen, dan zoude het gouvernement een uitgaaf moeten doen van ƒ38.798; door het gebruiken van brandhout hebben deze kosten — met inbegrip van het loon van het in dienst genomen extra personeel — bedragen ƒ 10.913, zoodat bezuinigd is een bedrag van ƒ 27.885. Van dit bedrag is aan de daarvoor in aanmerking komende machinisten 5 pct. of ƒ 1394 uitbetaald.

* * *

In de laatst ontvangen nummers van „Suriname” zet de heer W. v a n L i e r zijne interessante artikelen over de Boschnegers aan de Marowijne voort. Zijne studiën behooren tot het beste dat over de Boschnegers is geschreven en wij herhalen onzen wensch, dat de artikelen in boekvorm zullen verschijnen.

Van belang zou het zijn te weten of bij de Boschnegers nog tradities voortleven omtrent de Afrikaansche stammen, waartoe hunne voorouders behoorden. Het is niet onwaarschijnlijk, dat de negers, die de slavernij ontvluchtten, zich voegden bij hunne stamverwanten en dat zoodoende de verschillen tusschen de Aucaners, Saramaccaners, enz. te verklaren zijn.

* * *

In „Suriname” van 24 en 28 Mei vinden wij een opsomming van de telegrammen, die door en met den Gouverneur gewisseld zijn naar aanleiding van de pogingen om meel uit Argentinië te verkrijgen. Hebben wij juist geteld, dan zijn het 66 en daarmede was het vermoedelijk niet uit. „Periscopist” noemt de telegrammenreeks: „Uit het telegrammenboek van een meelzoekenden Gouverneur”.

* * *

Uit particuliere brieven vernemen wij, dat de cacao in Suriname verkocht wordt tegen 4 0 c e n t h e t k i l o! En dat terwijl wij hier groot gebrek aan cacao hebben en de landbouw in Suriname met groote moeilijkheden te kampen heeft. Is het werkelijk niet mogelijk voor den K. W. I. Maildienst of voor de Regeering om een schip naar Suriname te zenden ter afhaling van de groote voorraden cacao en koffie, die daar aanwezig zijn? Van de zijde van Engeland zijn geen moeilijkheden te wachten, gezien de duizenden Britsche onderdanen in Suriname, die belang hebben bij den landbouw. Evenmin van Duitsche zijde. Een telegram uit Berlijn aan de „Köln. Zeitung” (zie „N. R. Ct.” van 13 Augustus onder „laatste berichten”) verklaart: Wij hebben er het grootste belang bij, dat de Nederlandsche scheepvaart niets in den weg ligt. Uitvoer naar de Vereenigde Staten helpt den landbouw niet omdat daar de prijzen van cacao en koffie laag zijn. Er is periculum in mora!

* * *

De heer J. S i b i n g a M u l d e r schrijft in „De Indische Mercuur” van 2 Augustus over „*Landbouwcrediet voor Suriname.*”

.......„Het geldt hier niet in de eerste plaats een finantieel voordeel voor de lichamen die er hun geld aan geven, maar een *daad* om de kolonie te helpen door de eenige bron van welvaart, en eene van groote beteekenis, weder tot flinke capaciteit te brengen. Dat is de landbouw, de productie van Suriname's rijken bodem.”

Niet met onverdeelde instemming hebben wij deze verklaring gelezen omdat ze als twee druppels water gelijkt op die afgelegd bij de oprichting van den K. W. I. Maildienst te Amsterdam. Het toeval wilde, dat wij juist dezer dagen weer in handen kregen een overdruk van een reeks artikelen in het „Koloniaal Nieuws- en Advertentieblad Suriname” van Mei en Juni 1889, waaruit bleek hoe weinig er, reeds zoo kort na de oprichting van de stoomvaartlijn, van de goede voornemens was terecht gekomen.

.......„De bank — zoo vervolgt de heer S i b i n g a M u l d e r — meent op de ernstige medewerking van het koloniaal bestuur en van de planters te mogen rekenen en dan kan haar inwerkingtreding een keerpunt beteekenen in de lijdensgeschiedenis van Suriname!

Moge dat zoo zijn!

Maar zonder de medewerking en het vertrouwen van de planters gaat dat niet. De bank stelt zich niet op het standpunt, dat alleen zij de landbouwwijsheid in pacht heeft, maar wel dat veel zal moeten veranderen dat een noodwendig gevolg is van de omstandigheden, vooral van het gemis aan kapitaal en leiding en dat, om tot een beteren toestand te komen, bank en landbouwers moeten werken in *het besef dat zij een gemeenschappelijk doel hebben.*”

Met voldoening constateeren wij, dat hier niets meer vernomen wordt van het smalen op de Surinaamsche planters, dat aan vroegere artikelen van den heer S i b i n g a M u l d e r zulk een onaangenamen bijsmaak gaf. Van hun kant zullen de planters gaarne erkennen, dat zij niet alleen de landbouwwijsheid in pacht hebben en dat zij nog veel te leeren hebben.

.......„Daar hier geen winstbejag in de ongunstige beteekenis van het woord aanwezig is, maar het ernstige streven om op gezonde commercieele basis den landbouw te herstellen en daarmede de geheele kolonie tot nieuwen voorspoed te brengen, een werkelijk *nationaal* belang, meent de directie, dat zij zich van die medewerking zeker kan achten.”......

Wij vertrouwen, dat het „werkelijk *nationale* belang” nimmer uit het oog zal worden verloren en dan twijfelen wij niet aan de medewerking van de planters, die zoo lang reeds om landbouwcrediet gevraagd hebben.

De bloei van de bank zal beteekenen voorspoed voor de plantages en omgekeerd. Moge dat zoo zijn!

Wij stemmen geheel in met den heer S i b i n g a M u l d e r, waar hij zijn artikel aldus eindigt: „Voor millioenen is op dit oogenblik in Suriname geen emplooi, maar enkele tonnen kunnen er niet alleen een goed en vruchtbaar veld vinden, doch ook de wegbereiders zijn van de millioenen, die dan zullen moeten volgen.”

Curaçao.

De *Cur. Ct.* van 17 Mei j.l. meldt:

Dinsdag 14 Mei had de opening van de nieuwe zitting van den Kolonialen Raad plaats met de gebruikelijke plechtigheden.

Naar aanleiding van die opening heeft de Gouverneur een diner aangeboden aan de leden van den Raad van Bestuur, de leden van den Kolonialen Raad, de gemachtigden van den Gouverneur, die bij de behandeling van de begrooting tegenwoordig waren en andere genoodigden.

* * *

In hetzelfde blad van 24 Mei lezen wij:

Na sinds Januari l.l. in de haven gelegen te hebben, is het s.s. „Vulcanus” eindelijk vertrokken met bestemming naar Argentinië om tarwemeel te halen voor Suriname en Curaçao.

Naar het blad uit goede bron vernam, was er telegraphisch bericht ontvangen, dat de *War Trade Board* van de Vereenigde Staten van Amerika eerlang vergunning zou verleenen voor den uitvoer naar deze kolonie van tarwemeel tot nog te bepalen maandelijksche hoeveelheden.

* * *

Een groote verbetering is, dat de schoener *Lelia* van den heer Craane op Bonaire, die door het Bestuur is gehuurd voor een geregelde wekelijksche vaart tusschen Curaçao, Aruba en Bonaire, in het

begin van Juni j.l. die reizen zou aanvangen en behoorlijk is ingericht voor het vervoer van passagiers.

* * *

Bij den Kol. Raad is ingediend een ontwerp-verordening, waarbij bepalingen worden vastgesteld betreffende het verleenen van vergunningen tot het gebruik van domein voor de exploitatie van motoromnibusdiensten als ondernemingen van openbaar nut op het eiland Curaçao.

De Gouverneur licht het ontwerp toe als volgt:

Met het oog op de omstandigheid, dat bij ondergeteekende is ingekomen een verzoekschrift tot het instellen van een motoromnibusdienst tusschen Willemstad, Overzijde en omstreken daarvan als openbaar middel van vervoer, acht hij het in het belang en voor de veiligheid van het publiek noodig, dat voor de uitoefening van dergelijke diensten algemeene regels worden vastgesteld.

Behalve de voorschriften, waaraan de ondernemers van zulke diensten zich zullen hebben te houden, komt het raadzaam voor ook eenige bepalingen op te nemen, waaraan de passagiers zich zullen hebben te onderwerpen.

Aangezien het niet wel doenlijk is om bij één algemeene verordening te voorzien in al datgene, wat, voor de verzekering van een geregelden dienst aan het publiek van een willekeurige motoromnibusexploitatie, noodig is, wordt het het eenvoudigst geacht, om de uitoefening van motoromnibusdiensten als openbaar middel van vervoer aan eene vergunning, door den Gouverneur te verleenen, te binden, welke vergunning, indien het belang van het publiek daarbij gebaat is, tot een monopolie zal kunnen worden uitgebreid.

* * *

Blijkens een in de *Cur. Crt.* van 14 Juni j.l. voorkomende advertentie biedt de *Curaçaosche Petroleum Maatschappij* gasoline te koop aan, waaruit blijkt, dat zij met de inrichting van hare raffinaderij zoo ver gevorderd is, dat met het afleveren van een der producten een begin kan worden gemaakt.

* * *

Uit een brief van Aruba nam de *Vrijmoedige* het volgende over:

„U meldende, dat Aruba thans weer een nieuwe auto, No. 13, evenals No. 1 door dr. Hopkins ingevoerd, rijker is geworden, zou ik *Aruba vooruit!* willen uitroepen, doch ik weet helaas! dat de economische toestand van dit eiland alles behalve rooskleurig is. De emigratie uit het eiland naar Cuba, berekend op min of meer 620 arbeiders en nog voortdurend, spreekt luide van een neteligen toestand. Wel is waar hebben de achtergebleven familiebetrekkingen dier arbeiders reeds een *f* 18.000 van dezen ontvangen, doch het bedrag is minder geworden, doordien het in *Greenbacks* gezonden is en men deze Amerikaansche bankjes slechts à *f* 2.— in ontvangst wil nemen, ja zelfs captie maakt, om ze tegen dat bedrag te ontvangen. En is het door de achtergebleven familieleden der arbeiders ontvangen geld opgeraakt, dan zitten zij weer in de klem, hetgeen niet het geval zou zijn geweest, zoo die arbeiders hier waren en *vast werk* hadden. Toch zijn wij het niet eens met hen, die de emigratie naar Cuba afraden, want deze blijft toch eene *faute de mieux*-uitkomst, waar dergelijk werk niet te verkrijgen is."

* * *

PERSONALIA.

De off. van gezondheid 2e klasse *J. H. M. Ellis*, chef van den militairen geneeskundigen dienst alhier is bevorderd tot off. van gezondheid 1e klasse.

Aan den tweede beambte *J. A. de Haseth*, werkzaam ten postkantore alhier, is op zijn verzoek, eervol ontslag uit 's lands dienst verleend.

Aan den wnd. districtsmeester van het 2e en 3e district alhier *F. K. Thielen*, thans met verlof op Aruba, is om gewichtige redenen veertien dagen verlofsverlenging verleend.

De heer *G. W. Hellmund* is eervol ontheven van de verdere waarneming der functiën van griffier bij het kantongerecht, tevens secretaris van den Raad van Politie, koloniaal schrijver, notaris en hypotheekbewaarder op Bonaire.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Gebrek aan voedsel. In de laatste door de *Sarekat Islam* in den Schouwburg te Semarang belegde ledenvergadering werd, naar de *Sinar Djawa* vernam, mededeeling gedaan van de arrestatie van enkele *tanis* (landbouwers), afkomstig van het partikuliere land *Tawang*, even buiten de hoofdplaats, aan den weg naar *Kendal* gelegen en toebehoorende aan den Chinees *Kwee Yn Tjo*. Twee der aangehoudenen werden door het landgerecht tot enkele weken hechtenis veroordeeld, omdat zij zonder vergunning van den landheer *padi* hadden gesneden van het hun toekomende deel en het produkt voor zich zelven hadden behouden. Dit laatste moge nu al eenigszins vreemd klinken, doch een onderzoek, dat wij — alzoo de berichtgever — ter plaatse instelden wees de rechtvaardigheid uit van dit vonnis, hoewel verscheidene oorzaken als verzachtende omstandigheden bij het uitspreken van de straf zouden hebben kunnen gelden. Bij de ondervraging van enkele *tani's* bleek ons, zegt het blad verder, dat zij bij wijze van grondhuur de helft van de padiopbrengst aan den Chineeschen landeigenaar hadden af te staan. Onder toezicht van Chineesche en Javaansche mandoers wordt zooals gebruikelijk door de vrouwen de *padi* gesneden en denzelfden dag nog naar de *loemboengs* (schuren) van den landheer gebracht. Hier nu wordt het produkt gedroogd, opgeschuurd en als de geheele padisnit achter den rug is, eerst tot de verdeeling van het aan landheer en ingezetenen toebehoorende deel overgegaan. Tegen deze laatste regeling rijzen de bezwaren der landbouwers. Zelven niet meer in het bezit van contanten en de voor het eerste levensonderhoud hoogst noodige *padi* — van dit laatste kon de berichtgever zich persoonlijk overtuigen — heeft men eerst den assitent wedono en daarna den landheer om vergunning gevraagd, van de *padi* het toekomende deel te mogen behouden, hetgeen geweigerd werd. Door gebrek aan voedsel hebben enkele opgezetenen daarna op eigen gezag hun *padi* toch gesneden met het bekende gevolg. Een veroordeelend vonnis kon niet uitblijven. Doch ware het voor den landheer — zoo vraagt de schrijver — zoo bezwaarlijk om bij het thans heerschende voedselgebrek, der bevolking haar eigen deel op de *sawahs* aan te wijzen, en waarom zij gevraagd had? Bovendien kon contrôle uitgeoefend worden, dat de *orang tani* van zijn eigen *padi* niet steelt. Wij zagen de gekookte rijst van 't versche produkt in de koekoesan (een van bamboe gevlochtene kegelvormige mand, waar de rijst in gedaan wordt om in een dandang (koperen ketel) gekookt te worden) bij enkele lieden, terwijl de padi in de loemboeng hoorde. Uitvoerig wordt bij deze kwestie stilgestaan, daar de geest van ontevredenheid onder de Tawanglieden groeiende was. Tot verzet zou men evenwel niet komen, doch wel werd het voornemen gekoesterd om geen padi meer te planten, wat in deze tijdsomstandigheden even ongewenscht kon zijn.

Hetzelfde blad deelt mede *(Sinar Djawa)* dat een vijfhonderdtal Inlanders zich bij den resident van Madoera hebben vervoegd, zeggende dat zij niet voldoende te eten hadden. In aansluiting hierop meldt de *Oetoesan Hindia* enkele bijzonderheden, die een dreigenden hongersnood doen vermoeden. Van een Inlandsch landbouwleeraar vernam genoemd blad, dat deze gouvernements-ambtenaar op een zijner tochten in de buurt van Pamekasan een menigte vrouwen en mannen, oud en jong, ten getale van ongeveer drieduizend, ontmoette, welke daar naar de achtergebleven *katjang* (een peulvrucht) op een tegalveld zocht en daarvoor van heel verre was gekomen. Voorts moeten daarna zeven en dertig lieden van de dessa Galis (Pamekasan), die er vermagerd uitzagen, door den honger gedreven bij hun assistent wedono om hulp verzocht hebben. Deze menschlievende Inlandsche bestuursambtenaar — alzoo de schrijver — liet de menschen eerst van 7 tot 14 uren vergeefs wachten, voordat hij zich verwaardigde naar hen om te zien, om hen daarna weg te jagen.

S. I. Een Audiëntie. In 't laatst van April j.l. heeft de Gouverneur-Generaal, volgens laatstgenoemd blad *(Oetoesan Hindia)* in het paleis te Buitenzorg een deputatie uit de *Sarekat Islam* ontvangen, bestaande uit de heeren O. S. Tjokroaminoto, voorzitter van de Centrale S. I. te Soerabaja, *Raden Hassan Djajaningrat* voorzitter van de S. I. te Serang en *Raden Sosrodanoekoesoemo*, lid van de S. I. te Sampang. Zijne Excellentie verleende de deputatie gehoor in tegenwoordigheid van de heeren J. H. Liefrinck, lid van den Raad van N. I. en J. Hulshoff Pol, algemeene Secretaris. Het doel der audiëntie was den Landvoogd het request van de C. S. I. toe te lichten, dat de Regeering als resultaat eener gecombineerde vergadering van 33 locale S. I. en andere Inlandsche vereenigingen, alsmede van „Insulinde" en de „I. S. D. V." telegraphisch werd aangeboden, en waarin het Gouvernement werd verzocht om ter voorkoming van hongersnood zelf de voedselvoorziening ter hand te nemen. Met het oog op de voedselschaarschte en in verband met de beslaglegging op een deel der Hollandsche koopvaardijvloot door Engeland en Amerika, waardoor de aanvoer van voedingsmiddelen uit het buitenland wordt bemoeilijkt, verzocht de S. I. onmiddellijk beslaglegging op den aanwezigen voorraad *padi* en *beras*, zoomede op den aanstaanden rijstoogst, om die onder toezicht van de Regeering tegen billijke prijzen aan de bevolking te verkoopen. Verder om te beginnen met 1918 het plantareaal van suiker met minstens 50 %

te verminderen en die gronden met voedingsgewassen te beplanten door de Regeering zelf, dan wel door de bevolking met financieele hulp van het Gouvernement. Voorts om bosschen, pleinen en andere gronden, die niet strikt noodig zijn voor het verwekken van regens en gebruik der dessa's, uit te geven, teneinde die aan te wenden tot verkrijging van voeding. Ten slotte om geduld uit te oefenen, wanneer de bevolking niet op tijd zal kunnen betalen: belastingen, voorschotten voor woningverbetering en schulden aan afdeelings- en dessabanken enz. omdat zij dat geld zal moeten besteden aan noodzakelijk levensonderhoud. De Gouverneur-Generaal deelde de deputatie een en ander mede over de plannen der Regeering ten aanzien van de voedselvoorziening en voegde daaraan toe, dat vooralsnog de inkrimping van het plantareaal der suikerindustrie niet noodzakelijk was. Nadat hiervoor van gedachten was gewisseld, verzocht de deputatie om dan toch in elk geval de padi en beras door 't Gouvernement te doen distribueeren, wat Zijne Excellentie, hoezeer ook de goede bedoeling daarvan apprecieerende, niet direct kon belooven, gezien de vele beslommeringen, welke aan een regeeringsdistributie verbonden zijn; de Landvoogd zou het verzoek in overweging nemen, evenals de inkrimping van het plantareaal der suikerondernemingen. De Gouverneur-Generaal legde er den nadruk op, dat de te treffen regeeringsmaatregelen zeer zeker niet alleen in het belang der kapitalisten zijn; als de noodzakelijkheid daar is, zal ongetwijfeld ook het plantareaal der suikerindustrie worden ingekrompen. De bosschen, welke niet dienen tot noodzakelijke regenvangers, zullen worden opengelegd en voorzien van wadoeks en irrigatie, zoodat de bevolking die gronden kan beplanten. Nog besprak Tjokroaminoto den hongersnood te Trenggalek en toonde zijne Excellentie foto's van de daar geleden ellende, als een bewijs, hoe slecht het Gouvernement door het B.B. omtrent den waren toestand wordt ingelicht. De Landvoogd antwoordde van dien toestand volkomen op de hoogte te zijn. De heer Van Limburg Stirum hoopte dat de S.I. er mede rekening zal willen houden, dat de tijden abnormaal zijn, dat de geheele wereld lijdt onder de tijdsomstandigheden. De Regeering van haar kant zal daarmede rekening houden bij het innen van de belastingen e.d., het Gouvernement zal de belangen der bevolking nimmer uit het oog verliezen, zoowel ten aanzien van de voeding als in de voorziening van andere levensbehoeften. De deputatie verklaarde heen te gaan met een gerust hart.

Vlugger Recht. Voor de geringste zaak moest een dessaman, wiens dessa 20—30 paal vaak verwijderd wordt gehouden, zich tot nu toe naar die hoofdplaats begeven, om zich aan de uitspraak van dat regentschapsgerecht te onderwerpen. Thans heeft in Soerabaja de resident van dit gewest de zittingsplaatsen van het regentschapsgerecht uitgebreid ten behoeve van die distrikten, welke ver gelegen zijn van de hoofdplaats. *(Sinar Djawa).*

De z.g. „Buitenzorgsche Zaak". De landraad te Buitenzorg heeft eind verleden jaar en begin van dit jaar weken besteed aan de behandeling van de zaak van *Hadji Achmat Mohammad*, beschuldigd van meineed in de bekende zoogenaamde „Buitenzorgsche zaak". De zaak zelve is nooit voor den rechter gekomen; maar Hadji Achmat Mohamad, die dan het heele geval tegen de Duitschers op touw gezet zou hebben, samen met den heer de Kleck, kwam op last van den Procureur-Gen. voor den Landraad, omdat hij tijdens het onderzoek voor den Rechter-Commissaris dus onder eede verklaringen zou hebben afgelegd, welke in strijd waren met de waarheid. Nadat Achmad ruim een jaar in preventieve hechtenis had doorgebracht, kwam zijn zaak voor den Landraad te Buitenzorg. Daarbij is toen de heele „Buitenzorgsche zaak" de revue gepasseerd. Het einde van het lied was, dat Hadji Achmat Mohammad, al hield hij zijn voor den Rechter-Commissaris afgelegde verklaringen vol, veroordeeld werd wegens meineed tot vijf jaar gevangenis. Hadji Achmat Mohamat teekende natuurlijk hooger beroep aan. Door den Raad van Justitie werd hij vrijgesproken en op telegrafischen last onmiddellijk op vrije voeten gesteld. Dit is dan het roemloos einde van al de bemoeienis der Justitie met de „Buitenzorgsche zaak". Ruim zestien maanden heeft deze ongelukkige getuige preventief gevangen gezeten, doch steeds vast overtuigd, dat zijn onschuld aan het licht zou komen. Al had de Landraad mij tot één dag gevangenisstraf veroordeeld, zoo zeide hij, dan zou ik nog in appel gegaan zijn. Zestien maanden beroofd van zijn vrijheid..... De Procureur-Generaal gelaste telegraphisch zijn arrestatie, de Rechter gelaste telegraphisch zijne invrijheidstelling! Nu woont hij weer in zijn huisje in Gang Mèntèng. *(Sinar Djawa).*

Nieuwe Ordonnantie. Er is een ordonnantie vastgesteld tot opheffing van de verplichting, opgelegd aan de Inlandsche belastingplichtigen in het Gouvernement van Sumatra's Oostkust, die zich buiten hunne woonplaats bevinden tot vertoon van hun aanslagbiljet der belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten. *(Sinar Sumatra).*

WAT DE CHINEES VERTELT.

Een Openlucht Meeting. Een 5400 personen, Europeanen en Inlanders waren op 1 Mei j.l. — alzoo de *Bintang Soerabaja* — naar den Stadstuin te Soerabaja gekomen, om adhaesie te betuigen aan de motie aan den Gouverneur-Generaal met betrekking tot een regeling der huurprijzen en het vaststellen van maximumprijzen. De *Sarekat Islam* had geweigerd aan de actie deel te nemen, omdat men de Regeering had verzocht „maatregelen te nemen in de motie en deze niet had *geëischt*. Een S.I.-er, die trachtte een woordje in het midden te brengen, werd vlug door de politie bij zijn jasje genomen en uit den tuin gezet. Voor de Europeanen spraken *drie* heeren en *een* dame op het middenterrein, terwijl twee sprekers de motie voor de Inlandsche toehoorders verklaarden.

Aankoop van Soembring. Eindelijk dan is de Regeering er toe overgegaan — alzoo de *Pewarta Soerabaja* — om het landgoed in Japara (res. Semarang) aan te koopen. Zooals reeds bekend, heeft de Regeering dit stuk land ter grootte van ruim 2000 bouws aangekocht voor ƒ 280.000. Het praatje liep, dat een rijke Japanner van Singapore een hoog bod gedaan had. Vermoedelijk naar aanleiding hiervan is de Regeering er toe overgegaan er werk van te maken en heeft een gouv. accountant er heen gezonden om Soembring te taxeeren. Het bod van den landeigenaar, den heer King Gee Djic was ƒ 330.000, maar volgens taxatie was het land ongeveer 2¾ ton waard, en de landheer moest zijn land ook voor dezen prijs aan de Regeering afstaan. Daar de oogst en aanwezige padi hieronder niet begrepen waren, kreeg hij hiervoor nog ongeveer 5 mille, zoodat alles te zamen voor ƒ 280.000 aan de Regeering werd verkocht, wel een mooi bod, als men nagaat, dat de landheer dit land ongeveer een jaar of zeven geleden voor ƒ 160.000 van den heer Twysel gekocht heeft, zoodat een mooie winst gemaakt werd van ruim één ton. De Regeering is echter — zoo vernam het blad — van plan eerst het volgende jaar Soembring zoogenaamd gouvernements grond te maken. Het land levert hoofdzakelijk padi op, doch er wordt ook aan kapokteelt gedaan. Er heeft altijd een goede verhouding bestaan tusschen den landheer en de bevolking in tegenstelling met andere landerijen, waar in den laatsten tijd zoo'n ontevreden stemming heerscht. Toch zal de bevolking het terdege voelen, nu het Gouvernement Soembring zelf gaat besturen, vooral waar de belastingen door het Gouvernement geheven veel minder bedragen. Het zou wel jammer zijn, wanneer het mooie, groote landhuis zou moeten worden gesloopt.

Een Misverstand. Op het partikuliere land Tjilengsi (Batavia) moet *Abdoel Moeis*, volgens verklaringen van getuigen, zoo deelt de *Perniagan* mede, de bevolking hebben voorgehouden, dat zij er recht op had het den landheer aankomende een vijfde deel van het gewas *nat* in te leveren, terwijl de inlevering zich naar het plaatselijk gebruik regelt, dat voor Tjilengsi sedert jaren bestaat in de inlevering van *droog* produkt. De bevolking geloofde in het woord van *Abdoel Moeis* en volgde diens wenk op. De landheer weigerde het natte produkt in ontvangst te nemen, van welke weigering een wrijving tusschen landheer en bevolking het gevolg was, zoodat het bestuur er bij te pas moest komen. *Abdoel Moeis* werd bij den resident ontboden, doch ontkende toen de bevolking een dergelijken raad te hebben gegeven, als verteld werd. Maar het bestuur beschikte over zoodanige gegevens omtrent zijn optreden, dat hij er in moest toestemmen in gezelschap van den patih naar Tjilengsi te gaan en de bevolking mede te deelen, dat zij hem...... verkeerd verstaan had, zich behoorde te regelen naar het plaatselijk gebruik.

Van Vreemde Koloniën en Verre Landen

De staatkundige hervorming voor Britsch-Indië.

Wij gaven de reeks van verlangens weer, die de stoet van deputatiën voorbracht, welke den staatssecretaris voor koloniën Montagu uitdrukking trachtte te geven van de wenschen van Indië. In 't kort samengevat kwamen deze hierop neer Indië in eenzelfde verhouding in 't groote Britsche rijk te brengen, als de kroonkoloniën innemen. Montagu hoorde allen aan, werkte dit, in overleg met den onderkoning Chelmsford, uit en zoo mocht aan moederland en kolonië een toekomstprogramma worden voorgelegd, dat nu weer tot bespreking heeft uitgelokt. Deze heeft niet lang op zich laten wachten, aanvankelijk gingen van de All-Indian zijde stemmen op, die vonden dat de hervorming in de richting van h o m e r u l e niet ver genoeg gaat en lijnrecht daartegen van anderen, die de Britten door de voorgestelde maatregelen geheel zagen verdringen door de Indiërs, maar spoedig is hier tusschen door de verdediging van 't program gekomen zoowel uit Indië als uit 't moederland. Naar 't zich thans laat aanzien zal 't koor der voorstanders dat der tegenwerkers overstemmen.

't Is een merkwaardig document van 't allerhoogste belang, dat ook voor 't Nederlandsche rijk in Azië volle aandacht verdient. De eerste helft ervan brengt de stof bijeen waarop een oordeel gevestigd kan worden voor de in de andere helft ontvouwde voorstellen. 't Rapport ontveinst zich de moeilijkheden niet die aan de verwezenlijking verbonden zijn, o.a. door den beperkten gezichtskring van een groot gedeelte van de bevolking, die niet verder reikt dan haar dorpsvelden, in tegenstelling met 't juist diepingrijpende van de nieuw te trekken lijnen; alsmede door de ingewortelde tradities en overgeërfde vijandschappen tusschen de landaarden en in 't bijzonder nog tusschen Hindoes en Mohamedanen; door 't gebrek aan ontwikkeling eenerzijds en de verkeerde gisting die daarentegen de westersche opvoeding in enkele opzichten heeft veroorzaakt. Dit alles wordt onder de oogen gezien.

Ook wordt bij 't streven om de Indiërs meer aandeel in de bestuurs- en regeeringstaak te geven, toch met volle waardeering gewag gemaakt van het vele dat door de Britsche ambtenaren tot stand is gebracht.

De rapporteurs streven er niet naar om de vèrstrekkende verlangens van revolutionnairen te bevredigen of te paaien. „Our reason is the faith that is in us" schrijven zij. De Br. koloniale politiek is logisch stap voor stap vooruit gegaan, in de richting waaruit zelfbestuur moet groeien. Onderwijs, opvoeding, medewerking zetten, door de Morley-Minto hervorming, sedert negen jaren hiertoe groote kracht bij, de groote oorlog heeft de doorwerking versneld.

De wijze waarop Br.-Indië zijn aandeel in den oorlog gegeven heeft en de groei van het medegevoel tusschen moederland en kolonië hebben als nooit te voren tot toenadering en vereenzelving gebracht. De tegenwoordigheid voor de tweede maal reeds van Indiërs in de Imperial war conference te Londen is al een aanwijzing hiervan, maar de nauwe aansluiting en verbroedering kan alleen verkregen worden, als Indië, evenals de andere leden der Britsche gemeenschap van volkeren, zelfbestuur zal hebben verkregen.

Dit doel kan echter alleen veilig bereikt worden door geleidelijke en proefondervindelijke ontwikkeling. De overgang van een regeeringsvorm, die, hoewel vaderlijk, principieel autocratisch is geweest, tot een, die gegrond is op instellingen van volksvertegenwoordiging, moet moeilijk zijn en kan gevaarlijk worden, vooral in een land als Indië, aan welks geschiedenis, tradities en sociale verhoudingen democratie meerendeels vreemd is gebleven.

De voornaamste veranderingen, die 't rapport als eerste stappen aangeeft, welke in de beoogde richting zullen leiden betreffen 't provinciaal bestuur, waarin practische middelen op decentralisatie aansturen. Binnen die sfeer zullen bepaalde regeerings- en bestuursbevoegdheden moeten overgaan op Indische ministers, die samenwerken met —, maar goed onderscheiden zijn van den Gouverneur in rade. Zij zullen voor de uitoefening van hun ambt verantwoordelijk zijn aan de Legislative council, waarin een meerderheid van gekozen Indiërs zitting zal krijgen. Het kiesrecht voor de leden van dezen raad moet op breeden grondslag berusten.

De methode, volgens welke deze veranderingen tot verwezenlijking zullen komen, is vernuftig maar ingewikkeld, menig onderdeel zal eerst uitgewerkt worden naargelang de ondervinding aan zal geven. Wat opgezet wordt werkt als proef, voor verdere toepassing en uitbreiding vatbaar, zoodat het de sfeer van provinciaal bestuur en beheer ten slotte geheel zal omvatten, om daarna ook op de algemeene koloniale regeering te worden overgebracht, die, in afwachting hiervan, haar macht en verantwoordelijkheid tegenover den secretaris van staat (minister van koloniën) en 't Br. parlement onbekort gehandhaafd ziet.

Naast datgeen wat bepaald in lijn is vastgelegd bevat 't rapport aanbeveling van hervormingen van verregaande strekking. Zoo de vervanging van de Legislative council van den onderkoning door twee Kamers, de eene een Raad van State samengesteld op meer conservatieven basis, de andere een Indian legislative assembly met een sterke meerderheid van gekozenen. Zoo ook de instelling van een Raad van prinsen, die de inlandsche staten en 't Br. bestuur nader tot elkander moet brengen.

De mogelijkheid om de voorgestelde hervormingen al dan niet tot haar recht te doen komen, zal vooral van de Indiërs zelf afhangen. De gelegenheid om aan Indië zelfbestuur te bezorgen is aan 't volk gegeven. Zij, die de leiding op zich nemen kunnen nu in snelle evolutie veel bereiken, maar ook in onvoorzichtig drijven veel bederven!

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

Nijverheid in Britsch-Indië.

Als Publicatie No. 5 is door de Vereeniging voor Studie van Koloniaal-Maatschappelijke vraagstukken een boekwerk uitgegeven, getiteld: Nijverheid in Britsch-Indië. Gegevens bijeengebracht in verband met het industrie-vraagstuk voor Ned.-Indië, door Waldemar Freundlich.

In zijn voorwoord zegt de bewerker o.m.: In den loop van het vorige jaar nam de schrijver op zich, te trachten in de bibliotheken te Buitenzorg gegevens op te sporen, welke van nut konden zijn voor de taak, welke aan de Commissie tot bevordering van de Fabrieksnijverheid in Nederlandsch-Indië, meer in het bijzonder aan haar Gedelegeerd lid, Jhr. J. C. van Reigersberg Versluys, was opgedragen.

Van veel belang werd geacht zooveel mogelijk te weten te komen omtrent Britsch Indië, waar het vraagstuk der Industrialisatie al sinds 1900 aan de orde was en waar dus reeds uitgebreide ervaring was opgedaan bij een bevolking, welke in vele opzichten overeenkomt met die van Nederlandsch-Indië.

Aanvankelijk leek het zeer moeilijk boekwerken en andere bescheiden betreffende dat land te vinden, doch tenslotte werd, vooral op de boekerij der Algemeene Secretarie, een uitgebreide verzameling boeken, periodieken of officieele publicaties aangetroffen, welke tal van gegevens, ook van den laatsten tijd, bevatten.

Mij werd toen verzocht deze op zoodanige wijze te verzamelen en te ordenen, dat zij zouden kunnen dienen tot voorbereiding van eigen bronnenstudie, waarschijnlijk gevolgd door een studie in het land zelf van de hiervoren genoemd Gedelegeerd lid. In verband met dit laatste werd mede wenschelijk geacht de gegevens niet te beperken tot het industrievraagstuk in engeren zin, doch evenzeer aan te teekenen, wat omtrent economische en politieke kwesties belangrijk leek om eerstgenoemd probleem goed te kunnen begrijpen.

Door omstandigheden zal aan de hiervoren vermelde voornemens, althans door den bovengenoemde, geen uitvoering worden gegeven. De bijeengebrachte gegevens werden echter van dusdanig belang geacht, dat mij verzocht werd deze in boekvorm voor publicatie te bestemmen, waaraan door mij gaarne wordt voldaan.

Ten slotte zij het mij vergund een woord van dank te richten tot allen, die door vertaling, correctie en op andere wijze hun medewerking verleenden, in het bijzonder tot den heer van Reigersberg Versluijs, aan wien het tot stand komen van dit boek te danken is.

Het geschrift is als volgt ingedeeld: I. Gegevens over land en volk in het algemeen. — II. Historisch Overzicht. a. tot de vestiging der British East India Company. b. De Britsche heerschappij en haar gevolgen. — III. Het ontstaan van de Indische groot-industrie. a. Oorzaken. b. Gevolgen. c. De inheemsche industrie. — IV. De Britsch-Indische groot-industrie. — V. Slotbeschouwing: De invloed der groot-industrie op het economische leven in Britsch-Indië.

De Indische Gids.

De Augustus-afl. bevat: Over de wenschelijkheid van oprichting in Ned.-Indië van een Centraal bureau voor aanschaffing van alle artikelen benoodigd voor het Gouvernement van Nederl.-Indië en zoo noodig ook voor Gewesten en Gemeenten, door A. Bryan. — De Nederlandsch-Indische Technische Hoogeschool, door Ir. J. G. Numans. — Iets over de sterfte op de schepen der Oost-Indische Compagnie, door B. M. van Driel. — Verborgen stroomingen, door A. Doyer (vervolg). — Groot-industrie in tropisch Amerika, door J. M. Plante Febure. — Varia (Terugkoop der particuliere landerijen. Enz.). — Maandelijksche revue van brochures enz. — Bibliographie voor Oost- en West-Indië, door W. C. M.

De Aarde en haar Volken.

Afl. 7 (Juli 1918) bevat in het hoofdblad „Nieuw-Guinee en de exploratie der „Meervlakte" 1913—1915, door J. W. Langeler en L. A. C. M. Doorman; in het Bijblad: Verbetering der rivieren ter Oostkust van Sumatra. — Een doctoraat in de taal- en staatkunde van den Oost-Indischen Archipel. — Nog eens Java's overbevolking. — Ook voor de West te weinig ondernemingsgeest. — Goed practisch werk in Indië. — De Javaan en het Nederlandsch.

Pandecten van het adatrecht.

Van deze, door het Koloniaal Instituut te Amsterdam uitgegeven, publicatie verscheen het vierde deel (in twee stukken), waarmede de gegevens omtrent rechten van de bevolking van den Indischen Archipel op grond en water compleet zijn.

Dit deel is bewerkt door Mr. C. Star Nauta Carsten, Mr. T. Hornstra, Mr. J. de Kruyff, Mr. J. H. L. Lebbe, Mr. M. H. Lem Jr., Mr. W. C. Marting, A. Mieremet, H. J. G. Janssen van Raay, Mr. H. M. B. ter Haar Romeny, Mr. H. Smits, Mr. H. van Wageningen, Mr. J. W. Westhoff en Mr. A. van der Wilde.

De legende van den Bromo.

In het Aug. Nr. van Ceres, orgaan der studenten aan de Landbouw Hoogeschool te Wageningen, vertelt „Katjang" de legende van den Bromo, zooals hij die vernam uit den mond van een ouden Javaan, die hem als gids vergezelde bij een bezoek aan dien vulkaan.

De Tropische Natuur.

Inhoud der Mei-afl.: Een paar kilometers geologische wandeling door het Tjisokanbed (vervolg), door Dr. L. G. den Berger. — Een tocht naar het Diëngplateau (vervolg), door H. A. B. Bünnemeyer. — Bataviasche causerieën, door Fr. J. van Eekhout (III: beschrijving van de lachduif (Columbia risoria). — Het spathoglottiskevertje, door S. Leefmans.

Verfstoffen voor het batikbedrijf.

Onder andere mededeelingen uitgaande van de 4e afdeeling van het Departement van Koloniën, bevat No. 595 van „Handelsberichten" ook een bericht over de voor het batikbedrijf op Java benoodigde verfstoffen, waaraan het volgende is ontleend:

Het batikbedrijf op Java is de belangrijkste inlandsche nijverheid van Ned.-Indië. Niet minder dan 580 ondernemingen zijn bij dat bedrijf betrokken, waarvoor in normale tijden jaarlijks voor eene waarde van ongeveer 30 millioen gulden aan cambrics en voor eene waarde van meer dan 2 millioen gulden aan teerkleurstoffen werd ingevoerd. Deze verfstoffen, voornamelijk bestaande uit kunstmatige indigo en verder uit alizarine en aniline, werden door tusschenkomst van eenige Nederlandsche handelshuizen op Java ingevoerd door de bekende groote Duitsche chemische fabrieken, die zich veel opofferingen getroost hebben om de verfstoffen voor het batikbedrijf geschikt te maken.

Nadat, gedurende de eerste periode van den oorlog het vervoer dezer verfstoffen met moeilijkheden gepaard ging en zelfs geheel ophield, kwam later eene regeling tot stand waardoor de inlandsche batikindustrie haar bedrijf kon voortzetten, totdat onlangs door nieuwe bezwaren van Engeland een partij verfstoffen weder niet naar Indië kan worden gezonden.

Het behoeft dus geen betoog dat het totstandkomen van eene industrie van koolteerproducten in Ned.-Indië van veel gewicht zou zijn. Zulk een industrie zou bovendien niet alleen voor de voortbrengselen van de hier bedoelde verfstoffen van nut zijn, doch ook voor de productie van verschillende artikelen voor dagelijksch gebruik.

Uit Zendingsperiodieken.

Annalen van het Missiehuis te Tilburg. Augustus 1918. De maan bij de Marindineezen, door Pr. P. Vertenten. — De katholieke missie op het eiland Jamdema, door Pr. E. Cappers.

De Macedoniër. Augustus 1918. De Zendingsactie der Christelijke Gereformeerde Kerk 1873—1892 IV. (E. Haan, A. Delfos, D. Huising, A. Bolwijn), door H. A. Dijkstra. — Soemba. I. Historie. u. 1902—1906. Bidau Tau vernederd en voortvluchtig, door D. K. Wielenga. — Uit mijn Camera, door H. A. Dijkstra (Evangelisatie op Zuid-Oost Celebes, door H. van der Klift. — Zendeling Joh. Kruyt †).

Nederlandsche Zendingsbode. 8 Augustus 1918. Verslag van de VIIIe Conferentie voor Zendingsstudie, gehouden te Ermelo, Juli-Aug. 1918. — Reisherinneringen uit Ned. Oost-Indië, door Mr. J. W. Flieringa (vervolg).

Maandblad der samenwerkende Zendings-Corporaties. Augustus 1918. Het werk in het ziekenhuis te Sonder in de Minahassa. Uit een brief van de Zusters de Ruyter en Schoch. — De Perhoedamdambeweging in Serdang (Deli), door E. J. van den Berg. — Het afscheid van zendeling Crommelin te Modjowarno ,door C. W. Nortier. — In memoriam. Johannes Kruyt (met portret). — In memoriam Dr. Nommensen (met portret).

De Indische Mercuur.

Hoofdzakelijke inhoud van No. 32: Nieuwe literatuur over Helopeltis-bestrijding, door Prof. Dr. H. M. Quanjer. — De toestand van de suikerindustrie in Britsch-Indië in 1916—1917. — De Technische Onderwijs-Commissie (den 12en Maart 1918 te Batavia geïnstalleerd). — Economisch overzicht van Ned.-Indië, Straits Settlements, China en Burma (vervolg). — Coagulatie van latex zonder chemicaliën. Voordracht van G. J. Zuyderhoff. — De overzeesche handel en de oorlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Personalia (R. E. Kerkhoven †).

Achtste Decentralisatie-Congres.

Mededeeling 26 (bijlage) van het Orgaan van de Vereeniging voor Locale Belangen bevat een praeadvies (uitgebracht voor het 8e Decentralisatie-congres) van D. de Iongh Wzn. (burgemeester van Semarang) over het woningvraagstuk. — Mededeeling No. 27: stellingen van R. Sastro Widjono betreffende de vertegenwoordiging der Inlanders in verband met de decentralisatie in het algemeen en den Volksraad in het bijzonder. — No. 28 bevat o.m. de agenda voor de zesde jaarvergadering (achtste decentralisatie-congres) der Vereeniging voor Locale Belangen.

De Banier. Christelijk Weekblad voor Ned.-Indië.

In No. 19 en 20 eenige vervolg-artikelen, n.l.: Bestuurshervorming. — De verhoogde levensstandaard als belemmerende factor voor de economische ontwikkeling van Ned.-Indië en hoe deze weggenomen kan worden, inzonderheid voor het technisch personeel. — De strijd tegen de prostitutie in het Britsch-Indische leger. — Bovendien in No. 20 het eerste gedeelte eener beschouwing over ,,de gevaren van het opiumschuiven''.

Indië. Geïllustreerd Weekblad.

Inhoud van Afl. 19: Papoea's, door N. — Indië en de oorlog, door C. L. — De ambachtsinrichting van het Bataksch-Instituut te Kaban Djahe (Karo-hoogvlakte), door M. Joustra. — De djalak soengoe (Aethiopsar Javanicus), door Th. van Dort.

De Reflector.

No. 19 van dit weekblad, getiteld ,,S.S. Nummer'', is grootendeels gewijd aan een beschrijving (verlucht door meer dan dertig foto's en teekeningen) der Staatsspoorwegen op Java. — Verder hekelt de redactie (evenals in No. 18) het ontslag van den leger-commandant generaal De Greve.

Weekblad voor Indië.

No. 5 van den 15en jaarg. bevat o.a.: De nieuwe resident van Banka (W. Doornik), door J. Koning. — Pangeran Joedho. Treurspel uit de Vorstenlanden in vier acten van Victor Ido. — Langs Bali's kusten en dwars door Bali (met ill.), door Dijkman.

No. 6: Het toebosch op Depok, door Ganesa. — Een jubileum in de tabak (met portret van J. H. A. Croin, hoofdadministrateur bij de Besoeki Tabakmaatschappij), door J. Koning. — Het eerste Nederlandsche convooi, door A. M. Ingenegeren.

Nederlandsch Indië Oud en Nieuw.

De Aug. afl. opent met eerste gedeelte eener beschouwing van Reinier D. Verbeek over oud-chineesch porcelein in Ned.-Indië uit de tijden der Soung en Ming dynastieën. — Dr. G. Krause vervolgt zijn fraai geïllustreerd artikel (naar opnamen van den schrijver): Tempelfeesten en spelen op Zuid-Bali. — Verder geeft Prof. Dr. J. F. van Bemmelen onder het opschrift Nederlandsch-Indische dieren een populair-wetenschappelijke beschrijving van den orang-oetan. — De afl. besluit met een levensbeschrijving door Mr. J. H. Abendanon van M. C. Brandes († 19 Maart 1918).

Koloniaal Tijdschrift.

In het Aug.-Nr. wijdt de heer O. L. Helfrich waardeerende woorden aan de nagedachtenis van den oud-resident van Tapanoeli C. J. Westenberg (overl. 23 Juli j.l. te 's-Gravenhage). — Verder bevat dit Nr. de volgende bijdragen: Een nieuwe koers in Indië, door B. J. Suermondt. — Het agrarische stelsel in de Javasche Vorstenlanden en de reorganisatie, door A. Simon (vervolg). — De heerendiensten in de Buitenbezittingen (vervolg), door M. Hamerster. — Simpang Oelim. Een stukje Atjeh-geschiedenis, door H. T. Damsté. — B. B. Geschiedenissen. Figuren en feiten. A. Pruys van der Hoeven. (IV. De laatste controleursjaren), door G. de la Valette. — Overigens de gewone rubrieken: Kroniek. — Persoverzicht .— Vreemde koloniën. — Bibliographie.

Naamlijst van nieuw toegetreden leden.

	Contributie.
Firma Glerum—Wüstenhoff, Amsterdam	ƒ 25.—
Mevrouw van Eck, den Haag	,, 2.50
Mevr. de Wed. Hamming-van Waardenburg, den Haag	,, 2.50
C. L. W. Ysendijk, Aerdenhout	,, 2.50
W. Lokman, Utrecht	,, 2.50
Dr. J. J. Vermeulen, Utrecht	,, 2.50
Prof. Dr. F. A. F. C. Went, Utrecht	,, 2.50
A. Breevoordt, den Haag	,, 3.—
F. de Munnik, den Haag	,, 5.—
B. G. Brandon, Amsterdam	,, 5.—
C. R. M. Homburg, den Haag	,, 2.50
H. J. J. Knibbeler, den Haag	,, 2.50
Mevrouw Milkens, Haarlem	,, 2.50
J. Oderwald, Amsterdam	,, 2.50
Dr. G. A. Rademaker, den Haag	,, 10.—
Mevrouw Toorop, den Haag	,, 2.50
Mevrouw E. de Quant-Heijting, den Haag	,, 2.50
A. Harkema, Hoenderloo	,, 2.50
Mr. B. de Gaay Fortman, Dordrecht	,, 2.50
Mevr. de Wed. C. A. Harmsen-ten Boom, Haarlem	,, 2.50
Mr. de Laat de Kanter, Oegstgeest	,, 2.50
P. de Haan, Arnhem	,, 2.50
Mevrouw A. M. M. Israël-Spijker	,, 3.—
C. de Leeuw, Bosch en Duin	,, 2.50
Herm. J. Jacobs, den Haag	,, 2.50
Dr. L. J. Büller, den Helder	,, 2.50
W. van der Graauw, Rotterdam	,, 2.50
Dr. H. R. Jurrjens, Nieuwediep	,, 2.50
W. H. Rr. van Leersum, den Helder	,, 2.50
Dr. E. Moresco, den Haag	,, 5.—
W. B. J. F. Terlaak, Amsterdam	,, 2.50
Mej. C. M. Bouman, den Haag	,, 2.50
G. de Bruin, Velp	,, 2.50
R. P. C. van Motman, den Haag	,, 5.—
H. van Wijk, Apeldoorn	,, 2.50
R. Loman, Zeist	,, 2.—
A. C. van de Krande, Oosterhout	,, 2.50
Mej. P. A. Lange, Ginneken	,, 2.50
F. Moers, Breda	,, 2.50
F. L. van Nijnanten, Breda	,, 2.50
A. A. Oomens, Breda	,, 2.50

Vereeniging OOST en WEST.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdags-iddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

uziek- en Zanglessen.	Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
eeken- en Schilderlessen.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
essen in moderne talen.	Kinderjuffrouw in Indië.
ransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
pleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.	Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.
chrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.	

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor ulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Buijs Ballotstraat 15.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de pvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs, enz.

☞ Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verndering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie, hetzij schriftelijk of mondeling; oor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

PGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen.

A H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijndijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Javaansch. — Maleisch. — Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Burg. Reigersstr. 51bis, Utrecht. — Maleisch. — Battaksch.
IBRAHIM GELAR DATOEK TAN MALAKA, Korte Singel 36, Bussum. — Maleisch. (Nadere informaties Ned.-Ind. Onderwijs- en Studiekas, Rokin 84, Amsterdam).
P. DE HAAN, Gep. N.-I. Onderwijzer, Velperbinnensingel 7, Arnhem. — Maleisch. — Land- en Volkenkunde. (In het bezit van aktes in beide vakken).
J. J. F. SCHREUEL, Gepens.-Assistent-Resident, van Imhoffstraat 25, Den Haag. — Maleische taal- en letterkunde.

EDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der ereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging *„Oost en West"*, Heulstraat 17, Den Haag, n de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn,** door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar **f 0.10,** porto f 0.01; 50 ex. **f 2.80,**
or Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent or frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven,** door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent,** porto f 0.01; 50 ex. **f 2.—;**
or Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 1.55** per 50 ex., plus 25 cent or frankeerkosten.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, de Firma ARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West: **De Kolonie Suriname,** door REMAN IRÜS (FRED. OUDSCHANS DENTZ);
De Kolonie Curaçao, door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colégio „Santo Tomás" te **Curaçao.** Prijs per exemplaar **f 0.25** en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.
o. I. **De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië.** (2de, geheel omgewerkte druk met 8 foto's). Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten
o. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.** (2de, verbeterde druk). Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
o. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.** Prijs: **f 0.15** per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.
o. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.** Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
o. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.** Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
o. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk). Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
o. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.** Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
o. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.** Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
o. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië.** (2de verb. druk.) Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
o. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederlandsch-Indië.** Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
o. XI. **De Geëmployeerde bij de Rubber-(caoutchouc) cultuur en bij eenige Bergcultures in Nederl.-Indië.** Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

N.B. Beleefd verzoek bij bestelling het kostende vooral per postwissel of in postzegels toe te zenden aan het Informatie-Bureau, Heulstraat 17, te 's-Gravenhage.